
ОНИЩЕНКО Т.Є.,

кандидат медичних наук,
доцент, кафедра інфекційних
хвороб, Запорізький державний
медичний університет,
м. Запоріжжя

РЯБОКОНЬ О.В.,

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри інфекційних
хвороб, Запорізький державний
медичний університет,
м. Запоріжжя

РЯБОКОНЬ Ю.Ю.,

кандидат медичних наук,
асистент, кафедра госпітальної
педіатрії та дитячих інфекційних
хвороб, Запорізький державний
медичний університет,
м. Запоріжжя

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АКМЕОЛОГІЇ

У теперішній час акмеологія – це нова наука, яка інтенсивно розвивається і активно впроваджується у громадську практику. Необхідність акмеологічного знання обумовлена його конструктивністю і практичною спрямованістю. Інтегруючи та узагальнюючи знання про прогресивний розвиток зрілої особистості, шляхи її самореалізації і самоактуалізації, акмеологія стала концептуальною ланкою у системі наук про людину. У статті розглянуті педагогічні аспекти акмеології як основи розвитку професіоналізму у дорослої людини.

Ключові слова: акмеологія, педагогіка, професіоналізм, доросла людина.

В настоящее время акмеология является интенсивно развивающейся наукой, активно включающей в общественную практику. Востребованность акмеологического знания обусловлена его конструктивностью и практической направленностью. Интегрируя и обобщая знания о прогрессивном развитии зрелой личности, путях самореализации и самоактуализации, акмеология

© Оніщенко Т.Є., Рябоконт О.В., Рябоконт Ю.Ю., 2014

является концептуальным звеном в системе наук о человеке. В статье рассмотрены педагогические аспекты акмеологии как основы развития профессионализма у взрослого человека.

Ключевые слова: акмеология, педагогика, профессионализм, взрослый человек.

Presently akmeologiya is intensively developing science, actively plugging in public practice. The claimed of akmeologicheskogo knowledge is conditioned his structuralness and practical orientation. Integrating and summarizing knowledge about progressive development of mature personality, ways of self-realization and selfactualization, akmeologiya is a conceptual link in the system of sciences about a man. In the article the pedagogical aspects of akmeologii as bases of development of professionalism are considered for the adult.

Key words: akmeologiya, pedagogics, professionalism, adult.

Акмеологія – це комплексна наука, яка до теперішнього часу напрацювала і узагальнила феноменологію, закономірності і механізми руху до «вершин» не індивідуального і не особистого розвитку, а професійного у різних сферах: у науці, при несенні військової служби, виконанні роботи в екстремальних обставинах і умовах та інш. [1,2].

Акмеологія вивчає розвиток людини у періоді дорослості як особистості та суб'єкту діяльності (головним чином як професіонала) і досягнуті нею «вершини» у цьому розвитку. Акмеологія – це прикладна наука, що вивчає рівні професіоналізму, умови і закономірності досягнення вершин професійної зрілості особистості [3]. Цей розвиток визначається конкретними обставинами у які потрапляє дорослий, його діями, як відгук на ці обставини, як члена великого і малих соціумів.

Проте, було б спрощеним вважати, що якісно-кількісні характеристики розвитку, що спостерігаються у людини зі вступом в стан дорослості визначаються тільки об'єктивними і суб'єктивними чинниками, які впливають на нього [4].

Розвиток дорослої людини визначається не тільки минулим, а й його розвитком в утробі матері, у дитинстві і дошкільному віці, у початковій школі, в отроцтві та юнацтві. На рівень «вершини», який людина намагається досягти як індивід та особистість, ставши дорослою, впливає здоров'я у кожному з названих періодів життя, цінності, які стануть його власними і впливатимуть на його вчинки, досвід пізнання, спілкування і праці, що пов'язані з плануванням свого професійного майбутнього і у подальшому полегшуватимуть або утруднюватимуть придбання вибраної для себе спеціальності [5]. Тому акмеологія спільно з педагогікою повинна вирішити дуже непрості завдання, а саме з'ясувати, які особливості мікроакме повинна мати людина на кожній з фаз свого життєвого шляху, чого вона повинна досягти, аби відбулося його велике акме [3].

Малі акме – це передвісники макроакме людини. Є природним, що відразу виникають непрості для акмеології і педагогіки питання, а саме: які життєві обставини і умови у кожному віковому періоді потрібні і достатні, щоб

розвиток дитини, підлітка, юнака відбувався через досягнення «вершин». Вживання іменника «вершина» із прикметником «типові» є не випадковим, тому що у кожному віковому періоді відбуваються різні варіації «вершин» і вони за своїми основними особливостями відрізнятимуться від типових «вершин», що є характерними для різних відрізків життєвого шляху людини.

Акмеології і педагогіці необхідно відпрацювати питання про оптимальну систему виховних засобів для людини, аби обов'язково відбувся перехід від кульмінації розвитку і був досягнутий в одному віковому періоді до кульмінації, що характеризує наступну фазу.

Але, може статися і так, що обставини, в які потрапила людина на одному етапі свого розвитку, виявляються несприятливими для наступного етапу. Тоді акмеології у співпраці з педагогікою є необхідним виявлення шляхів щодо компенсації недосягнутого оптимуму у розвитку дитини, підлітка, юнака на попередньому відрізку їх життєвого шляху. Це має відбуватися за рахунок підключення і використання особливих виховних дій з ініціацією абсолютно певної власної активності дошкільника (школяра).

Вплив несприятливих обставин для подальшого розвитку зростаючої людини, як міра негативних наслідків, може бути різним. Наприклад, стан здоров'я у дошкільника (школяра) після перенесеного їм захворювання може бути відновленим до норми, або може виявитися незворотно втраченим. І тоді досягнення їм особистого акме буде складним, або неможливим.

Таке саме може відбутися з особистістю людини. Під впливом несприятливого найближчого оточення можуть сформуватися псевдоцінності, які визначатимуть повсякденну мотивацію його вчинків і поведінки. І зворотню стороною їх можуть виступати про-сунуті до високого рівня розвитку антигромадські потреби, що перетво-

рюються на стійку рису вдачі, а саме такі психічні властивості особи як відсутність поваги до інших людей і відношення до них як до об'єктів маніпулювання, невіра у свої сили і невміння протистояти труднощам.

Відхилення у розвитку особистості в періоді її становлення у дошкільні і шкільні роки життя молоді людини можуть так глибоко увійти до структури його індивідуальності, що інструментарій виховання, який має у розпорядженні сучасна педагогіка, виявиться непридатним для їх використання. А якщо це так, то у нього не відбудеться особисте акме, коли він стане дорослим.

Якщо не буде підготовлений у шкільні роки психологічний ґрунт для високого мотиваційного включення і залучення учня у певний вид праці, яку він обере своєю спеціальністю, то і не досягне він «вершини» як суб'єкт діяльності, як професіонал високого класу, ставши дорослим, то тому що не розвиватимуться здібності, які сприяли би йому здійснювати вчинки, які б зробили вклад у загальнолюдську культуру.

І, звичайно, необхідною умовою для досягнення людиною акме в області його професійної діяльності є цілеспрямований розвиток у нього такої якості, як інтрагенна активність, коли він не бездумно зважає наслідувати формулу у своїй поведінці «роби як я!», яку впроваджують особливо авторитетні для нього люди, а за рахунок постійної активної роботи свого внутрішнього світу, прагнення до прийняття зважених рішень, а іноді і вистражданим рішенням і діям, їх обов'язкового здійснення.

Для успішного формування акме є необхідним формування інтрагенної активності до моменту закінчення учнем школи. Вона виявлятиме себе як інтегральна властивість, а не локальна якість при ухваленні рішень з приводу виникаючих проблем у всіх сферах його буття. Саме тоді відбудована в його свідомості і самосвідомості

лінія життя буде наповненою, стійкою і змістовнішою, а основні цінності життя і культури встигнуть перетворитися на власні цінності.

У теперішній час в Україні культ здорового способу життя відсутній, постійно зростає споживання спиртних напоїв, частішає тяга до наркотиків, все більше стає курців і все частіше наші співгромадяни не люблять фізичну культуру, і не стараються, або просто не можуть забезпечити собі раціональне харчування. І зрозуміло, усе це - пряма дорога до передчасної деградації фізичного стану людини, а значить і його працездатності. Для вирішення цих проблем у акмеології і педагогіці існує комплекс заходів для забезпечення оптимального розвитку і підтримки працездатності людини, коли вона знаходиться у віковому періоді - «дорослість»[6].

Тому педагогіка разом з психологією, психофізіологією, а також медициною, підкріплюючи свої зусилля підтримкою з боку адміністративних органів, органів культури, прогресивно мислячих приватних структур, громадськості і церкви, повинна знайти шляхи ефективної дії на свідомість і самосвідомість, а також на підсвідомість дорослих, диференціюючи їх по соціальному положенню, матеріальній забезпеченості, рівню освіти і іншим параметрам (наприклад, ще і по приналежності їх до груп ризику), які дозволять більш адресне використовувати фронтальний, груповий і індивідуальний підхід до конструктивної організації повноцінного розвитку людини упродовж усього життя, а якщо треба, то і проводити корекцію [7].

Практичне вирішення цієї проблеми у масовому масштабі є справою незвичайно важкою, і без цілеспрямованої багатобічної підтримки з боку держави тут не обійтись. Для вирішення цієї проблеми необхідним є корінна трансформація ціннісної орієнтації людини, а це означає наповнення сенсу її життя новим змістом,

зміною відношення до людей, перш за все найближчого оточення, перебудову його відношення до самого себе, до діяльності, яка є для неї головною, до характеру заповнення дозвілля, тобто повинна стати «ною» його особистістю [8].

І тут є доречним використання коректувальної педагогіки дорослих, яка поліпшує його не як індивіда, а перш за все як особу. А для цього потрібним є подальше вдосконалення коректувальної педагогіки дорослих, яка орієнтована на ініціацію не лише самовиховання і саморозвитку окремої людини, але й направляє свої зусилля на розробку дієвих заходів духовно-етичного оздоровлення найближчого оточення тієї конкретної дорослої людини, ціннісні орієнтації, якої змістовно змінюються.

У теперішній час в нашій країні склалася така ситуація, коли значна кількість її громадян не може працювати за своєю спеціальністю або отримувати її, тому що для них не надається робота або виплачується зарплатня, яка нижче за прожитковий мінімум.

Перенавчання дорослих на нові професії, адаптація їх до нових умов роботи і створення у них стимулів для зростання у новій області праці до рівня справжніх професіоналів - все це ставить перед загальною, віковою і професійною педагогікою коло завдань, які вона повинна вирішувати, координуючи свої зусилля з діяльністю, що здійснюють у цьому ж напрямі фахівці з професійної психології [9].

Наступною проблемою, яку може зі своїх позицій прояснити педагогіка, сумісно з акмеологією, є визначення і класифікація життєвих ситуацій, в які потрапляє доросла людина у своєму розвитку і які ведуть до криз, а в крайніх випадках сприяють деформації етичності та професіоналізму дорослої людини [10].

Наприклад, переміщення інтересів з якісного виконання основної діяльності до отримання високих заробітків, досягнення критичної крапки у

стані невіри у свої професійні можливості, поява нової домінанти, а саме, головної орієнтації на справи сім'ї, а не на творче вирішення професійних справ та інше.

Зрозуміло, що ці обставини діють не по формулі «стимул - реакція». Ступінь і характер негативних змін, що відбулися в людині, виявляються тісно пов'язаними і з особливостями того психологічного ґрунту, що утворився на попередньому відрізку його життєвої дороги та його внутрішньому світі.

Як відомо, істина конкретна і загально існує лише в окремому і через окреме, а тому виведення кожної окремої дорослої людини, яка попала у кризову ситуацію або в якого стала велика або менша деформація змістовної ланки його особистої структури або професійних характеристик, вимагає від педагогіки, психології і акмеології створення гранично диференційованих методів допомоги [11]. І зрозуміло, що при формулюванні і подальшій реалізації загальних рекомендацій позитивного результату не буде.

Далі потрібно відзначити, що оскільки доросла людина як професіонал виходить на свою «вершину» або не досягає її, як правило, у певній області праці, а таких основних областей діяльності, згідно класифікації Е.А.Клімова, існує п'ять: «людина - людина», «людина - техніка», «людина - природа», «людина - знакові системи», «людина - образи мистецтва», то специфіка спеціальностей, що відносяться до кожної з цих областей, завжди накладає свій відбиток на склад

особистості фахівця і на процес його руху до «свого» акме. Тому педагогіка вивчаючи ці закономірності допомагає практичній акмеології більш продуктивно і якісно сприяти реалізації людини, як професіонала вищого класу, або як казав А.Маслоу, «по максимуму самоактуалізуватися» [12].

Вироблений вище розгляд проблем, які виникають у дорослої людини як у природної істоти (індивіда), як в особи (ядром якої виступають глибоко засвоєні суспільні стосунки) і як у суб'єкта діяльності (перш за все як професіонала), здійснений окремо, але це лише спосіб, що полегшує їх сприйняття. А в реальній живій людині індивідуальні проблеми самим найтіснішим чином переплітаються з його проблемами, в яких домінують його особисті особливості, і з тими, в яких він по перевазі виявляє себе як суб'єкт діяльності. І дія на одну з цих його особистостей неодмінно позначається і на двох інших, так само як зміна в одній з них спричиняє за собою зміни в двох останніх.

Таким чином, акмеологія проводить теоретичне обґрунтування і створює систему методів для практичного застосування, що забезпечують переміщення людини з нижчого рівня виконання їм професійних обов'язків на інший - більш високий, за параметрами глибини, широти, тривалості ефекту та ін. Вирішення цих питань є можливим завдяки контактам акмеології і педагогіки, які сприяють їх взаємному збагаченню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Селезнева Е.В. Общая акмеология / Е.В. Селезнева М.: РАГС, 2009. – 206с.
2. Дубровина Л.И. Акмеология и ее становление / Л.И. Дубровина. – СПб: ООО «ЛЮБАВИЧ». - 2003. – 48с.
3. Кузьмина Н.В. Предмет акмеологии / Н.В. Кузьмина. - Шуя: ШГПИ/ - 1995. – 22с.

4. *Энкельманн Н.Б. Харизма. Власть харизмы. Личностные качества как средство достижения успеха в профессиональной и личной жизни / Н.Б. Энкельманн – М.: Интерэксперт. - 2005. – 288с.*
5. *Шаповаленко И.В. Возрастная психология (психология развития и возрастная психология) / И.В. Шаповаленко – М.: Гардарики. - 2009. – 349с.*
6. *Деркач А.А. Акмеологические стратегии развития / А.А. Деркач. – М.: РАГС, 2006. – 184с.*
7. *Шадриков В.Д. Психологическая характеристика нормального человека, или познай самого себя / В.Д. Шадриков. - М.: Логос, 2009. – 210с.*
8. *Деркач А.А., Селезнева Е.В., Михайлов О.В. Готовность к деятельности как акмеологический феномен / А.А. Деркач, Е.В. Селезнева. М.: РАГС, 2008. – 96с.*
9. *Деркач А.А., Синягин Ю.В Акмеологическая диагностика/под ред. Деркача А.А., Синягина Ю.В. М.: РАГС, 2007. – 271с.*
10. *Селезнева Е.В. Развитие акмеологической культуры личности/ Е.В. Селезнева.М.: РАГС, 2007. – 200с.*
11. *Дьяченко В.С. Сотрудничество в обучении / В.С. Дьяченко. М., 1999.-198 с.*
12. *Маслоу А.Г. Мотивация и личность / А.Г. Маслоу. СПб: Питер., - 2008. – 352с.*